

Məlum olduğu kimi, ilk sənaye inqilabı 1760-1840-cı illərdə baş verdi. Buna buxar maşınının ixtira edilməsi, dəmir yollarının çəkilməsi səbəb olmuşdur. İstehsal mexaniki hala gəldi. İkinci sənaye inqilabı XIX əsrin sonlarından XX əsrin əvvəllərinədək davam etmişdir. Elektrik və konveyerin ixtirası kütlevi istehsala səbəb oldu. Üçüncü sənaye inqilabı 1960-cı illərdə başlamışdır. Yarımkecəricilərin, elektron kompüterlərin (1960-cı illər), fərdi kompüterlərin (1970-1980-ci illər) və Ümumdünya Şəbəkəsinin (1990-cı illər) yaradılması katalizatora çevrildiyi üçün ona kompüter və ya rəqəmsal əsri deyilir.

Bu gün dünya iqtisadiyyatında önemli yer tutan ABŞ, İngiltərə, Fransa, Almaniya, İtaliya, Kanada və Yaponiya məhz sənayecə inkişaf etmiş ölkələrdir. İnkişaf etməkdə olan ölkələr kateqoriyasına daxil olmaq üçün də sənayenin müəyyən həddə inkişafi əsas şərtlərdən biridir. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra qarşıya qoyulan əsas hədəf inkişaf etmiş sənaye ölkəsinə çevrilməkdir. Şübhəsiz, bu, çətin və böyük zəhmət tələb edən bir prosesdir. İnkişaf etmiş ölkələr buna nail olmaq üçün uzun və çətin bir yol keçmişlər. Ancaq, bu, biziim üçün çox da çətin olmayıcaq. Əsas səbəb də odur ki, indi dünyada yeni texnika və texnologiyaların transferi çətin deyil. İkincisi, ölkəmiz sənayenin inkişafi istiqamətində müəyyən yol qət etmişdir. Belə ki, ulu öndər Heydər Əliyevin səyi ilə Azərbaycan Sovetlər dönləmində inkişaf etmiş sənayeye sahib olan müttefiq respublikalarndan biri idi.

Azərbaycan SSRİ dövründə nəinki itifaqda, hətta dünyada neft sənayesinin

inkişafına görə sayılıb-seçilən respublika idi. Sovet İttifaqındaki neft-maşınqayırma sənayesinin 72 faizi Bakıda cəmləşmişdi. Burada fəaliyyət göstərən müəssisələr daxili tələbatı ödəməklə yanaşı, dünya bazarına da neft-maşınqayırma avadanlıqları göndərirdi. Bununla yanaşı, ölkəmizdə sənayenin mürəkkəb sahələri olan alətqayırma, dəzgahqayırma, kimya sənayesi, neft emalı, elektrotexnika, həmçinin yüngül və toxuculuq sənayesi, eləcə də digər sahələr inkişaf etmişdi. İndi sənayeni müasir tələblərə uyğun yenidən bərpa etmək üçün geniş tədbirlərə başlamışq.

Klaus Şvab əmindir ki, Dördüncü sənaye inqilabı gözümüzün qarşısında baş verir. Onun əlamətləri hər yerdə yayılmış Internet, kiçik və güclü sensorlar, səni intellektlidir. Tərəqqinin mühüm göstəricisi innovasiyaların tətbiqi ilə bağlı dəyişikliklərin miqyasıdır. Cəmiyyətin və iqtisadiyyatın transformasiyası heç vaxt bu qədər əhəmiyyətli olmamışdı. Amma inqilab bir

Heydər Əliyev və Azərbaycanda Dördüncü sənaye inqilabı

prosesdir. Internet müəyyən müddətde bütün planetə yayıldı.

1993-cü ilin ortalarına doğru Azərbaycan Respublikasının az qala dünya xəritəsində silinməsi kimi böyük fəlakətlərə gətirib çıxara bilərdi.

Bəli, dahi Heydər Əliyevin hakimiyətə qayıdı - Azərbaycanda qurtuluş anının və Dördüncü sənaye inqilabının başlangıcı oldu! Qısa vaxt ərzində respublikada ictimai-siyasi vəziyyət sabitləşdi, yeni texnologiyalar həyatı, inancları və dəyərləri dəyişdirdi.

Birinci, inkişaf tempi sürətləndi. Hər bir ardıcıl yenilik getdikcə daha səmərəli texnologiya yaratdıqca, inqilab inkişaf etdi. Bəşər tarixində heç vaxt dəyişiklik bu qədər sürətə baş verməmişdi.

İkinci, dəyişikliklərin ölçüsü genişləndi. Real və virtual dünyalar bir-birinə nüfuz edərək, qoşaqında sıçrayışlı həllərin yaranmasına səbəb oldu. Transformasiyalar həm şəhər, həm də üfüqi istiqamətdə baş verdi. Neticədə bütün səviyyələr insan, cəmiyyət, dövlət inkişaf etdi.

Üçüncü, bütün sistemlər dəyişdi. Texnologiyalar sistemlərin daxili və xarici komponentlərinə təsir göstərdi.

Dördüncü, səni intellekt insanların rıfahına təsir edəcək emək bazarında qlobal dəyişikliklərə əlaqədar inkişaf etdi.

“İnqilab” sözü həyat tərzimizdə qəfil və dramatik dəyişiklik deməkdir. Onlara yeni texnologiyalar səbəb olur.

Heydər Əliyevin məharətli idarəcili işləbulu ile artıq 1998-ci ilin əvvəlində Azərbaycanda Dördüncü sənaye inqilabının inkişafının daha yüksək sürətini təmin etmək baxımından kifayət qədər möhkəm zəmin yarandı.

Makroiqtisadi sabitləşmə və sənayenin dinamik inkişafı sahəsində qazanılan uğurlar ölkə vətəndaşlarının yaşayış səviyyəsinin nəzəreçarpaçaq dərəcədə yüksəlməsinə imkan vermişdir ki, bu da ümummilli lider Heydər Əliyevin əsas məqsədlərindən biri idi. Onun bütün fərmanları, sərəncamları və tapşırıqları son neticədə Azərbaycan vətəndaşının maddi rifahının durmadan yaxşılaşdırılması na yonelmişdi.

Ulu öndərin dünyanın aparıcı ölkələrinin rəhbərləri arasında qazandığı yüksək nüfuzu bir çox dövlətlərin, beynəlxalq təşkilatların və iri şirkətlərin Azərbaycanla əməkdaşlığı maraqlı göstərməsinə səbəb oldu. Bu gün Azərbaycan artıq 40-a yaxın beynəlxalq siyasi, iqtisadi, maliyyə-bank, mədəni, humanitar təşkilatın tamhüquqlu üzvüdür. Bütün bu nailiyətlər bilavasita ümummilli lider Heydər Əliyevin böyük xidmətlərinin nəticəsidir.

Müdrik xalqımızın XX əsrədə dünya siyasi arenasına bəxş etdiyi nadir şəxsiyyət kimi, ümummilli liderlik zirvəsinə ucalmış Heydər Əliyev bu gün həm də müstəqil respublikamızın Dördüncü sənaye inqilabının modelinin banisi kimi ehtiramla xatırlanır. Ümummilli lider mərkəzi planlaşdır-

ma və bölgü prinsiplərinin hakim olduğu bir ictimai-iqtisadi formasiyadan azad bazar iqtisadiyyatına optimal keçid modelini irəli sürərək, onun həyata keçirilməsinə çalışmışdır. Sənaye sahəsində həyata keçirilən islahatların əsasında bazar iqtisadiyyatının formalasdırılması yolu ilə ümumi daxili məhsul istehsalını artırmaq, qeyri-neft sektorunun sürətli inkişafını təmin etmək məqsədi dayanmışdır.

Ümummilli liderin rəhbərliyi altında həyata keçirilmiş struktur islahatları Azərbaycanda iqtisadiyyatın bütün sahələrinin sürətli inkişafına, o cümlədən, yerli və xarici investisiyalar, müasir texnologiyalar, idarəetmə təcrübəsi cəlb etmək, rəqəbat qabiliyyətli məhsul istehsal edən müəssisələrin yaradılmasına, infrastrukturun yeniləşməsinə, yeni iş yerlərinin açılmasına imkan vermişdir. Ulu öndər respublika iqtisadiyyatının keyfiyyətə yeni merhələsində özəl sektor səsial-iqtisadi inkişafın başlıca təminatçısı kimi dəyərləndirmiş, güclü sahibkarlar təbəqəsinin formalasmasına, onların cəmiyyətdəki mövqelerinin güclənməsinə çalışmışdır. İnvestisiyaların təşviqi üçün respublikada daha münbit şərait yaratmaq, daxili və xarici sərmayəni stimuləşdirən səmərəli metodlardan istifadə etmək, xarici kapital qoyuluşunun başlıca istiqamətini regionların, qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəltmək, habelə maddi ləşən işgüzar fəallığı gücləndirmək üçün kompleks tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Ümumilikdə, 1993-2003-cü illərdə ölkədə həyata keçirilən siyaset deməye əsas verir ki, Heydər Əliyev milli ideyanın təcəssümü olan məqsədlərinin gerçekləşməsi, ələlxüsus, müstəqillik amilinin praktik şəkilde bərqrar olması baxımdan, ilk növbədə, iqtisadiyyatda coxşaxəli islahatların aparılmasını, davamlı inkişaf üçün bazisin formalasmasını vacib saymışdır. Ulu öndərin müstəqil Azərbaycana rəhbərliyi illərində milli iqtisadiyyatda köklü islahatlar aparılmış, sosialyönümlü bazar iqtisadiyyatına keçidin ümde prinsipləri müəyyənləşdirilmiş, torpaq islahatı kimi çətin və ağır proses, habelə özəl-ləşdirmənin birinci mərhələsi uğurla başa çatdırılmış, milli sahibkarlığın inkişafı üçün zəruri qanunvericilik aktları qəbul edilmiş, respublikanın dünya təsərrüfat sisteminə ineqrasiyası sürətlənmişdir.

İslahatlarda müasirləşmə və novatorluq əsas yer tutmuşdur.

Heydər Əliyevin bu siyasetini uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev dəfələrlə bildirmişdir ki, ölkənin əsas hədəfi Azərbaycanın inkişaf etmiş sənaye ölkələri səviyyəsinə qaldırmaqdır. Bunun üçün ölkəmiz sənayeni inkişaf etdirməli, neft-qazdan asılılığı aradan qaldırmalıdır. Hazırda addım-addım bu məqsədə doğru irəliləyirik. Artıq bu sahədə böyük uğurların qazanıldığını da söyləmək mümkündür. Məsələn, Azərbaycanın kosmik ölkə olması böyük uğurumuzdur. Cənubi Qafqaz ölkələrində istehsal olunan səna-

ye mehsullarının 80 faizinin bizim payımıza düşməsi də adı bir fakt deyil.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanı dönyanın inkişaf etmiş sənaye ölkələrində birinə çevirməkən bağlı gördüyü tədbirlər ardıcıl xarakter daşıyır. Dövlət başçısının 6 yanvar 2021-ci il tarixli fərmanı ilə yaradılmış Dördüncü Sənaye İnqilabının Təhlili və Koordinasiya Mərkəzi də yeni reallıqlar şəraitində ölkəmizin mövqeyini gücləndirmək, qabaqcıl texnoloji imkanlardan maksimum yararlanmaq, bu sahədə beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq və koordinasiya həyata keçirmək məqsədində dayanmışdır.

Ümummilli liderin rəhbərliyi altında həyata keçirilmiş struktur islahatları Azərbaycanda iqtisadiyyatın bütün sahələrinin sürətli inkişafına, o cümlədən, yerli və xarici investisiyalar, müasir texnologiyalar, idarəetmə təcrübəsi cəlb etmək, rəqəbat qabiliyyətli məhsul istehsal edən müəssisələrin yaradılmasına, infrastrukturun yeniləşməsinə, yeni iş yerlərinin açılmasına imkan vermişdir. Ulu öndər respublika iqtisadiyyatının keyfiyyətə yeni merhələsində özəl sektor səsial-iqtisadi inkişafın başlıca təminatçısı kimi dəyərləndirmiş, güclü sahibkarlar təbəqəsinin formalasmasına, onların cəmiyyətdəki mövqelerinin güclənməsinə çalışmışdır. İnvestisiyaların təşviqi üçün respublikada daha münbit şərait yaratmaq, daxili və xarici sərmayəni stimuləşdirən səmərəli metodlardan istifadə etmək, xarici kapital qoyuluşunun başlıca istiqamətini regionların, qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəltmək, habelə maddi ləşən işgüzar fəallığı gücləndirmək üçün kompleks tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Ümumilikdə, 1993-2003-cü illərdə ölkədə həyata keçirilən siyaset deməye əsas verir ki, Heydər Əliyev milli ideyanın təcəssümü olan məqsədlərinin gerçekləşməsi, ələlxüsus, müstəqillik amilinin praktik şəkilde bərqrar olması baxımdan, ilk növbədə, iqtisadiyyatda coxşaxəli islahatların aparılmasını, davamlı inkişaf üçün bazisin formalasmasını vacib saymışdır. Ulu öndərin müstəqil Azərbaycana rəhbərliyi illərində milli iqtisadiyyatda köklü islahatlar aparılmış, sosialyönümlü bazar iqtisadiyyatına keçidin ümde prinsipləri müəyyənləşdirilmiş, torpaq islahatı kimi çətin və ağır proses, habelə özəl-ləşdirmənin birinci mərhələsi uğurla başa çatdırılmış, milli sahibkarlığın inkişafı üçün zəruri qanunvericilik aktları qəbul edilmiş, respublikanın dünya təsərrüfat sisteminə ineqrasiyası sürətlənmişdir.

Dördüncü Sənaye İnqilabının Təhlili və Koordinasiya Mərkəzi 2021-ci il aprelin 1-dən yeni mərkəzin fəaliyyətini də koordinasiya edir. Mərkəz Dünya İqtisadi Forumunun səni intellekt və maşın öyrənməsi, eşyaların interneti və şəhər transformasiyası, eləcə də rəqəmsal ticarət və iqtisadiyyat platformaları ilə əməkdaşlıq edir. Bu platformalar çərçivəsində iqtisadiyyatın bir çox sahəsində müxtəlif istiqamətlərdə tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, Dördüncü sənaye inqilabı Şəbəkəsinin müxtəlif ölkələrdə (Türkiyə, Bələk, İsrail, Yaponiya) yaradılmış mərkəzləri ilə six əməkdaşlığın qurulması və genişləndirilməsi üçün müəyyən işlər aparılır. Dördüncü sənaye inqilabı fiziki, rəqəmsal və bioloji müstəvilər arasındaki sərhədlərin çulğalaşmasını təsvir etmək üsludur. Bu, səni intellekt (AI), robototexnika, eşyaların interneti (IoT), 3D çap, gen mühəndisliyi, kvant hesablamaşaları və digər texnologiyalarda irəliləyişlərin birləşməsidir.

**Könül ƏLİYEVA,
Azərbaycan Memarlıq və İnşaat
Universitetinin “İctimai fənlər”
kafedrasının müdürü, siyasi elmlər
üzrə fəlsəfə doktoru, dosent**